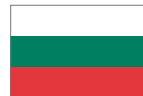

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

**АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА ПРАВНИТЕ И
АДМИНИСТРАТИВНОПРОЦЕДУРНИТЕ ПРАВИЛА
ПРИ ПРЕДОСТАВЯНЕТО НА УСЛУГИ НА
ГРАЖДАНИ НА ТРЕТИ СТРАНИ В РАМКИТЕ НА
„ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ ОТНОСНО ИНТЕГРАЦИЯТА
НА ГРАЖДАНИ НА ТРЕТИ ДЪРЖАВИ“**

ИВАН ШАРЕНКОВ

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

ВЪВЕДЕНИЕ

Целта на проекта е да допринесе за изпълнението на Плана за действие на ЕС за интеграцията на граждани на трети държави и по-специално да насърчи подход към успешна интеграция на граждани на трети държави, чрез засилване на сътрудничеството между съответните участници. Проектът има за цел да надгради постигнатото в рамките на проект BG/2017/PR/0005 „Толерантно общество за интеграция на лицата, търсещи или получили международна закрила“, като се фокусира върху постигнатите резултати и добрите практики. Естествено целият процес следва да бъде реализиран в рамките на вече одобрения План за действие на ЕС относно интеграцията на граждани на трети държави и по този начин да отразява политиките на интеграция на целевата група.

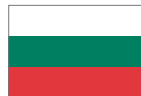
Това произтича от обстоятелството, че европейските общества са вече безспорен факт и този процес ще продължава и в бъдеще. Големият брой граждани на трети страни, живеещи на територията на ЕС – вече над 20 милиона, съставляват над 4 % от неговото население, което обективира необходимостта от системен и дългосрочен подход при развитието на всички форми на интеграционния процес. Тази форма на мобилност, в различни проявни форми и по най-различни причини, ще бъде присъща черта на 21-и век за Европа и в глобален мащаб, което означава, че ЕС трябва да повиши усилията си не само по отношение на управлението на миграционните потоци, но и по отношение на политиките за интеграция на граждани на трети държави.

Тук се поставя и въпросът за инвестирането на ресурси и енергия, както в рамките на европейските фондове, така и в рамките на националните бюджети, за да се гарантира реализирането на интеграционните политики и да се допринесе за това Европа да стане по-проспериращо, сплотено и приобщаващо общество в дългосрочен план. Създаването на условия за това всички пребиваващи

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

законно и легитимно в ЕС, независимо от продължителността на тяхното пребиваване, да могат да допринасят и участват, е от първостепенно значение за благоденствието, просперитета и сближаването на европейските общества в бъдеще.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

АНАЛИЗ НА СЪСТОЯНИЕТО НА ПРАВНИТЕ И АДМИНИСТРАТИВНОПРОЦЕДУРНИТЕ ПРАВИЛА ПРИ ПРЕДОСТАВЯНЕТО НА УСЛУГИ НА ГРАЖДАНИ НА ТРЕТИ СТРАНИ В РАМКИТЕ НА „ПЛАНА ЗА ДЕЙСТВИЕ ОТНОСНО ИНТЕГРАЦИЯТА НА ГРАЖДАНИ НА ТРЕТИ ДЪРЖАВИ“

Успешната интеграция на граждани на трети страни е процес, който се осъществява във времето и следва постоянно да бъде надграждан така, че да отговаря на реалните условия в държавите членки и на адекватните потребности на лицата от целевата група. Важен и основополагащ елемент остава обхващането на всички области на интеграцията като образование, заетост, предприемачество, жилищно настаняване и култура.

Надграждайки върху постигнатото до тук, мерките и целите следва да се пренесат на регионално ниво и да подкрепят общините, които са се ангажирали да участват активно в процеса на интеграция на граждани на трети страни.

Безспорен успех е приемането на Наредба за интегрирането на гражданите на трети страни, получили международна закрила на територията на Република България.

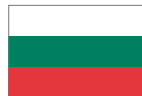
Тук ще отбележим основните параметри на тази нормативна уредба, за да определим вече утвърдената рамка на този процес и на базата на това да изведем новите предизвикателства на регионално ниво и необходимостта от намесата на държавното управление в подкрепата на тези процеси.

Основните елементи на тази нормативна уредба включват сключване на Споразумение с гражданите на трети страни, получили статут на международна закрила.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

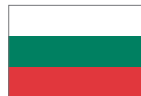

- Споразумението за интеграция се сключва между чужденец с предоставено убежище или международна закрила в Република България и кмет на община.
- Чужденец, който желае да сключи споразумение за интеграция, може да подаде заявление до Държавната агенция за бежанците при Министерския съвет по време на производството за предоставяне на международна закрила и в 14-дневен срок след връчване на решението по предоставяне на убежище или международна закрила.
- Със споразумението за интеграция чужденецът се задължава: да изпълнява посочените в споразумението за интеграция задължения; да запише и осигури посещението на детска градина и държавно или общинско училище на деца, които подлежат на задължително предучилищно и училищно образование; да приеме предложената му подходяща работа и/или включване в програми и мерки за заетост и обучение на възрастни, както и програми и проекти с интеграционна насоченост; да се включи в обучение по български език; да ползва предоставеното му жилище с грижата на добър стопанин; да полага усилия за интегриране в местната общност и да зачита нейните традиции и обичаи; да спазва законите и правния ред и да не извършва противоправни деяния, които нарушават общественя ред.
- Споразумението за интеграция е за срок една година;
- Срокът за споразумението за интеграция може да бъде удължен еднократно по предложение на кмета на общината и с писменото съгласие на чужденеца с предоставено убежище или международна закрила в Република България;
- В случай че чужденецът е придружен от пълнолетни членове на неговото семейство, се сключва едно общо споразумение за интеграция;

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

- В случай че чужденецът е придружен от ненавършили пълнолетие членове на неговото семейство, след сключване на споразумение за интеграция се изготвят индивидуални интеграционни планове от кмета на общината за всяко лице под 18-годишна възраст;
- Програмата за интеграция включва следните модули: образование, заетост, обучение, жилищно настаняване, здравеопазване, социално подпомагане и социални услуги.

Разгледани по отделно и в тяхната цялост интеграционните модули дават една сравнително пълна картина на предизвикателствата и възможностите за формиране на различни по мащаб политики на национално и регионално ниво.

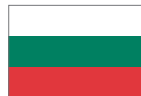
За да се стигне до формиране на ясни идеи и работещи модели, е необходимо да се направи един задълбочен анализ на съществуващата практика, модели за интегриране и подкрепа на гражданите на трети страни. При този анализ следва да се направи и кратък преглед на опита и добрите практики на държави-членки, които вече са приели предизвикателствата на интеграционните процеси и разработват различни модели на национално и регионално ниво. Същевременно тези модели трябва да се анализират постоянно и да се търсят адекватни мерки за преодоляване на пречки от финансово или социално и битово естество. Важно е също така да се анализират и типичните за тези мерки предизвикателства като религиозни различия, битовите традиции, културата и не на последно място езиковата бариера като ключов елемент на общуването в обществото.

Настоящият анализ се фокусира върху няколко основни дейности, които ще бъдат разгледани в цялост и в частност на ниво конкретни региони (Харманли и Димитровград) с цел да се даде визия за обхвата на предизвикателствата на национално и регионално ниво и от там да се направят предложения за развитие на нови модели за справяне с предизвикателствата.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

Действия, насочени към гражданите на трети страни, получили статут на бежанци на територията на Република България.

- Жилищно настаняване;
- Здравеопазване;
- Образование;
- Трудова заетост;
- Социално подпомагане.

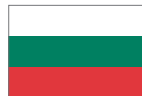
Мерки, насочени към подпомагане на целевата група за вземане на информирани решения чрез изработване на справочник с информация за правата и задълженията на бежанците в България, правомощията и функционалната компетентност на държавните институции и неправителствени организации, информация относно всички форми на обучение, с възможности за професионална квалификация и преквалификация, информация за образователната система на България и реда за обучение в различните видове училища и университети, информация за системата за социална подкрепа и гаранциите за здравно и социално осигуряване на лицата от целевата група:

- предоставяне на услуги за жилищно настаняване на бежанци;
- предоставяне на информация, помощ при административни формалности, адресна регистрация, правна помощ и консултации;
- включване на бежанците в програми за трудова заетост и професионално обучение към бюрата по труда, както и обучението им за разработване и реализиране на проекти за малък бизнес;

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

- нормативно регламентиране на достъпа на възрастни бежанци без образование до държавната образователна система;
- включване на социални посредници в дейностите по социално подпомагане на бежанците;
- включване на бежанците в национални програми за здравна профилактика и превенция на заболяванията;
- включване на бежанци със специални нужди в различни форми на психосоциална работа, медицински грижи, социален патронаж и културни дейности;

Към настоящия момент, желаещите да се включват в дейностите за подкрепа подават молба в определен срок след получаване на закрила – статут на бежанец или хуманитарен статут. Социален работник от ДАБ провежда с тях интервю, въз основа на което се изготвя индивидуален интеграционен план. Индивидуалният интеграционен план включва конкретни мерки за интеграция на лицето и неговото семейство и срокове за изпълнението им.

Молбите и плановете се разглеждат от назначена от председателя на ДАБ Интеграционна комисия, в която, освен служители на агенцията, са включени представители на НПО, ВКБООН, други институции, имащи отношение към интеграцията на получилите закрила в Република България. След положително решение на Интеграционната комисия за включване на дадено лице или семейство в програмата между него и председателя на ДАБ се сключва Интеграционен договор, в който са посочени правата и задълженията на двете страни.

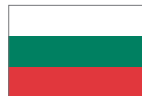
На този етап интеграционните плановете са един адекватен отговор на нуждите на бежанците, но той като цяло няма елементите и характеристиките за системност, всеобхватност и устойчивост, което е едно от ключовите предизвикателства в процеса на интеграция на бежанците.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

Финансирани по Националната програма за интегриране на бежанците (НПИБ) са следните дейности, включени в Интеграционния план

Жилищно настаняване

На този етап лицата, включени в НПИБ, сами намират подходящи жилища или ползват услугите на посредници от НПО (БЧК), които съдействат за намиране на жилища.

Когато е необходимо, с посредничеството на медиаторите, се сключва договор с наемодателя, копие от който остава в личното дело на бежанеца и се определя размерът на наема, който се финансира по НПИБ, в зависимост от броя на настанените лица. В случай, че лицата разполагат със собствени средства, те могат да договорят и други условия на наемното правоотношение, но в тези случаи не се предвижда подкрепа по НПИБ.

От краткия преглед на действащата към момента правна уредба и практическото приложение на процедурите по жилищно настаняване на граждани на трети страни, получили международна закрила на територията на България, се установяват и предизвикателствата в процеса на интеграция на бежанците.

Съдействието за намиране на адекватни жилища служи като основна предпоставка за интеграцията на хората в обществото. Това не само осигурява необходимия подслон, но е и основното място за възпитание на децата и ежедневните пътувания до работа на възрастните.

Жилището е центърът на свободното време и контактите на семействата със съседите и местната общност. От гледна точка на интеграцията на бенефициерите на международна закрила, помощта за

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

осигуряване на жилища трябва да бъде един от приоритетите на всяка политика на интеграция, тъй като без стабилни жилища пътят към постепенна адаптация към нова житейска среда и адаптация в обществото е значително по – трудна и по-сложна задача.

Както вече е посочвано в множество аналитични документи на Европейския институт, въпреки че България е страна по Женевската конвенция за статута на бежанците, Международния пакт на ООН за икономически, социални и културни права, Европейската социална харта и е адресат на правото на Европейския съюз, което предполага въвеждане на основните правни механизми за защита на интересите на лицата, получили статут на бежанец, все още много от предизвикателствата на този комплекс от политики не е реализиран в цялост и формира различни по степен и интензитет дейности по проекти и развитие на нормативната уредба.

Настоящият анализ е ориентиран към основните политики на регионално ниво за подкрепа на жилищното настаняване на граждани на трети страни със статут на бежанец, като фокусът е насочен към степента на ефективност на действащите към момента политики и тяхното практическо изражение.

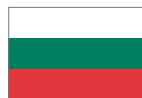
Целта е някои от предизвикателствата да бъдат анализирани и на тази база да се изведат препоръки, които да подпомогнат цялостния процес на интеграция на целевата група, като се диференцират отговорностите на властите на регионално и национално ниво и се предлагат допълнителни форми на финансиране на този ключов проблем.

На този етап в Република България систематичната подкрепа на политиките по жилищно настаняване на целевата група се реализира основно на базата на финансовата подкрепа по програмите на ЕС. Това е целева подкрепа и тя е свързана с участието на лица, търсещи и получили статут, в интеграционните споразумения, като цялостната интеграционна система е фокусирана върху целевата група.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

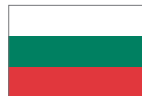

На този етап настаняването на лица, получили бежански или хуманитарен статут не е уредено със законодателни разпоредби, поради това в Закона за убежището и бежанците се препраща към актове на Министерския съвет по регламентиране на тази материя. Приетата от Министерския съвет Наредба за условията и реда за сключване, изпълнение и прекратяване на споразумението за интеграция на чужденците с предоставено убежище или международна закрила дава правната основа за реализиране на политиките по предоставяне на жилища на лицата от целевата група. На практика обаче, процедурата се осъществява по реда и условията за установяване на жилищни нужди на граждани, настаняване под наем и продажба на общински жилища на всяка община. Така за София и големите градове, поради остър недостиг на общински жилища и специфичните разпоредби на наредбите на всяка община за лицата от целевата група, няма реална възможност да получат общинско жилище под наем. Това е така, защото се регламентира достъп до жилищния фонд на български граждани по условия и ред, които са неприложими за лицата, получили бежански статут. По аналогичен начин се поставя въпросът и при действащата нормативна уредба в Община Харманли. За пълнота ще посочим само, че в Наредба № 7 – за определяне на реда и условията за разпореждане и контрола на общинските жилища в Община Харманли се съдържат детайлни правила за управление на общинските имоти, предназначени за жилищни нужди, но по аналогия на действащите такива наредби за София и други градове, тази Наредба не дава правна възможност за равно участие на бежанците в процеса на разпределение и ползване на общинските жилища. Конкретен пример в тази насока са разпоредбите на чл. 5, ал.1 от Наредбата, където като условие за настаняване в общински жилища се изисква кандидатите да са български граждани. В допълнение, в т.5 на същия текст се поставя и условие кандидатите да имат постоянен и настоящ адрес в град Харманли повече от 5 години. Поставянето на това условие автоматично изключва лицата от целевата група от участие в процедурите по разпределение на об-

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

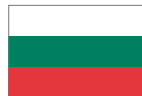
щинските жилища. Видно е, че двете кумулативно поставени условия в Наредбата на Община Харманли са непреодолима формална правна пречка за достъп до жилищните услуги на общината, което обезсмисля всеки опит за участие в процеса за разпределение на жилищния общински фонд. Отделно от факта, че този фонд практически е недостатъчен дори и за жителите на община Харманли. Аналогичната Наредба, приета от Община Димитровград – Наредба № 13 за условията и реда за установяване на жилищни нужди и за настаняване под наем в общински жилища, е сравнително по-адекватна за достъп до жилищата под наем на територията на Община Димитровград, но в нея няма ясно дефинирани критерии за участие на лицата от целевата група.

В резултат политиките за реализиране на тези права в големите населени места остават сериозно предизвикателство както на национално, така и на регионално ниво. Дефинираният принцип за равен достъп до общински жилища на практика прегражда пътя за лицата, получили статут на бежанец. Това обуславя и факта, че политиките по предоставяне на жилища на лицата от целевата група не са основен приоритет в процеса на интеграция на бежанците, защото не определят видове целеви групи. Изброяването на множество мерки за интеграция, без възможности за тяхната реализация на практика, не дава отговор на това предизвикателство и то остава като въпрос, който следва да търси своето решение и реализиране в нови концепции за социално и жилищно настаняване, които да включват и различните целеви групи, като се спазват и законови принципи за равенство и равни права на гражданските субекти. Трябва да се признае и наличието на сериозен недостиг на свободни общински жилища, което е основен проблем при почти всички общини и именно това представлява най-голямото предизвикателство в процеса на интеграция на бежанците. Почти няма община, която да разполага с достатъчно голям свободен жилищен фонд, който да може да се предложи на лицата от целевата група, което налага процесът да се

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

ориентира към механизмите за наемане на жилища и използване на медиатори и консултанти на НПО при договаряне на наемните правоотношения.

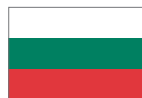
Тук е мястото да се посочи, че този въпрос може да намери различно по степен приложение на територията на малките населени места, където жилищният фонд и свободни за живеене имоти могат да бъдат пригодени за целите на политиките по жилищно настаняване в хода на интеграционния процес. Тук обаче се налага да се въведат и адекватни законодателни текстове, които да дадат възможност на кметовете на малките общини, а и не само, за вземане на временни решения, които да гарантират провеждането на политиките за социално и жилищно настаняване на лицата от целевата група.

В тази фаза е удачно да се дадат и законови гаранции, че лицата, получили международна закрила, могат да останат на територията на централните на Държавната агенция за бежанците за определен срок – до намирането на адекватно решение за жилищно настаняване или да кандидатстват за наемане на общинско жилище, в случай, че действащата нормативна уредба позволява такава правна възможност. Временното осигуряване на жилище на територията на РПЦ на ДАБ, което се финансира от бюджета на агенцията, ще даде възможност на лицата от целевата група да проучат пазара, да използват услугите на медиатори и консултанти за техните реални възможности и съответно да се обсъдят възможности за търсене на жилища в малките населени места. Тук отново се налага да се дефинира и участието на кметовете като ключови фактори в процеса. Една от практиките на държавите членки за подпомагане на този процес е отпускането на финансови средства за изграждане на жилищен фонд, предназначен за лицата от целевата група. Този подход крие редица слабости, като например – дава възможност за капсулиране на тези общности и практическото им изолиране от българското общество, което като резултат затруднява процеса по интеграция в цялост.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

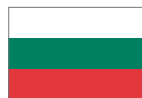

Следва да се посочи, че една от добрите практики в държавите членки е провеждането на консултации на лицата от целевата група, чрез използване на опита и експертиза на неправителствени организации. Те следва да дават ясна представа за държавното управление, правната рамка на реда и условията за предоставяне на общинско жилище, компетентните органи и условията, при които в този процес може да се ползва финансова помощ от европейските фондове. Този елемент е изключително важен, защото получилият статут на бежанец имат много малко информация за българската държава, като управление и организация на държавната администрация. Това обуславя нуждата от систематизиран подход при предоставяне на информация и даване на конкретни насоки за действие по всеки отделен случай. Естествено тези консултации могат да бъдат и по отношение на условията за временно наемане на едно жилище – до намиране на ново или определяне на основните клаузи на наемното правоотношение за кратък или продължителен период. Задължително в рамките на тези консултации трябва да се включва и даването на насоки при контакти с общинските органи и по-специално при изпълнение на определените от тях процедури. В този процес не трябва да се прекъсва връзката с лицата от центровете на ДАБ, към които бежанците имат формирано доверие и положителна нагласа за споделяне. Това може да се реализира чрез периодични срещи или посещения в жилищата на бежанците. Мярката има двустранен ефект и е сред добрите практики на държавите членки. Аналогичен подход има и в Споразумението за интеграция. В този период, съществен елемент е и изпълнение на задължението по изучаване на български език. Практиката показва, че липсата на контрол и намаляване на мотивацията води до капсулиране на лицата от целевата група и те стават само консуматори на социални грижи, без да поемат адекватни отговорности за развитие на процеса по интеграция в българското общество. Грижите по социално и битово подпомагане на лицата от целевата група трябва да са изцяло обвързани с изпълнението на конкретни мерки и резултати по интеграционни-

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

те споразумения, както в средносрочен така и в дългосрочен план. Изучаването на езика има ключово значение и в процеса на осигуряване на жилищното настаняване и по отношение на трудова заетост и ежедневната комуникация с органите на държавната власт и не на последно място в ежедневното общуване с български граждани.

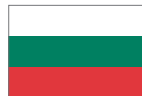
Важен елемент е да се стимулира процесът по осигуряване на жилища на лицата от целевата група, които имат възможности самостоятелно да си поемат разходите за това. Тук отново приложение намира експертната подкрепа на НПО и правната помощ при търсене на подходящи жилища и особено при подписване на договорите за наем с потенциалните наемодатели. Добра практика в тези случаи е подкрепата от държавата при договорите за наем с други физически и юридически лица, различни от държавните и общинските органи, като в тези случаи и при изпълнение на конкретни условия от страна на бежанците общината може да покрие част от наемното задължение и по този начин да облекчи бюджета на лицата от целевата група. Този подход е удачен, но при практическото му реализиране се формира сериозно предизвикателство, поради това, че в договорното правоотношение се появява трета страна и координирането на нестандартно правоотношение често демотивира потенциалните наемодатели и на практика не се стига до целения резултат. Ето защо при възприемането на такива подходи, следва да се дефинират ясни срокове, в които да се финализират процедурите и което на практика ще даде гаранции на страните в процеса да защитят своите интереси. Важен елемент в този процес е и гарантираното финансиране от страна на държавата/общината за част от периода на наемното отношение, което да даде надеждни гаранции за изпълнение на договора за наем.

Друг съпътстващ проблем се оказва осигуряването на по-голямо жилище за семейства, които след определен период се нуждаят от по-голяма жилищна площ, поради увеличение броя на членовете на семейството. И тук отново възниква въпросът за намеса на дър-

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

жавата/общините при подпомагане на бежанците. Наредба № 13 - за условията и реда за установяване на жилищни нужди и за настаняване под наем в общински жилища в Община Димитровград, в чл. 12, допуска замяна между наематели, но само след издаване на релевантната административна заповед на кмета на общината. Аналогичен е и подходът на Наредба № 7 на община Харманли. Това предполага обаче лицата да са настанени по предвидения ред в жилища под наем – общинска собственост. Съпътстващ проблем тук често е и разминаването между възможностите за намиране на подходящо жилище и подкрепата за трудовата заетост на лицата от целевата група. Най-често срещаният вариант е намерено подходящо жилище и съществени затруднения при трудовата заетост или осигурена трудова заетост и трудности при намиране на жилище.

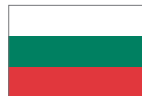
Като добър подход в тази насока може да се посочи залагане на тези предизвикателства в интеграционните планове на лицата. Така поставените цели кореспондират на поетите от лицата ангажименти и дават възможност за висока степен на прогнозиране на нуждите и съответно контрол на поетите ангажименти в процеса на интеграция, като езикова подготовка, образование, професионално развитие. Същевременно лицата от целевата група трябва да се стимулират към временно или постоянно живеене в малките общини, където жилищното настаняване може да намери по-бързо своето решение и пазарът на труда в голяма степен дава добри възможности за работа. Задача на общинските власти е да насърчават приемането на територията на общините лица от целевата група и същевременно в големите общини да се разписват разпоредби, които дават ясна уредба на принципите за равенство на лицата, независимо от техния статут. Не е обосновано и не е логично да се дават преференции на лицата от целевата група в големи общини, където и българските граждани имат същите затруднения и не получават преференции. Такъв подход противоречи на принципа за равенство на лицата, получили статут на бежанец и българските граждани, по смисъла на ЗУБ. Неспазването на тази принципна законова уредба

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

води до социално несъгласие с политиките на държавата и общините и чувство за неоснователно толериране на лицата, получили статут на бежанец, пред българските граждани. Удачно решение в тази насока е да се дефинират уязвими групи, които при ясни и равни условия могат да кандидатстват за настаняване под наем в жилища от общинския жилищен фонд. Тук обаче, както се посочи, следва да се променят и условията на общинските наредби, така че да дават равен старт в достъпа до общински жилища.

Факт е, че голяма част от лицата от целевата група имат готовност и в повечето случаи сами решават въпросите с жилищното настаняване. Това показва, че намесата на държавата/общините следва да се ориентира към тези семейства, които още във фазата на процедурата по предоставяне на статут на бежанец видимо се нуждаят от такава помощ. Като правило това са лица от страни като Афганистан, Ирак, Пакистан, тъй като те идват от отдалечени райони и културното и езиково различие са трудно преодолими. Акцент следва да се поставя и върху уязвимите лица, като една специфична група от целевата група, която се нуждае от особено внимание и грижи за всеки отделен случай. За тях е необходимо осигуряването на една по – дългосрочна форма на подкрепа и където е приложимо и гарантиране на медицинските грижи в района на местоживеене. По отношение на тези специфични групи следва да се прилагат и мерки за социално подпомагане, което да компенсира разходите по наемните правоотношения, като се отчете и тенденцията на постоянно увеличение на наемните цени и особено тези в големите градове.

Ако трябва да обобщим ситуацията на настоящия етап, за да направим цялостна оценка на ситуацията по жилищното настаняване на целевата група, е нужна информация за жилищния фонд на цялата страна и по общини, както и за количествената и качествената страна на неговото състояние, както и за нуждите и нивото на търсене в съответния район. Това систематизирано проучване може да се извърши и на базата на предстоящото преброяване на населението и

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

жилищния фонд и да се използват базата данни за целите на по-задълбочен анализ и развитие на нова концептуална рамка на интеграцията на бежанците в дългосрочен план.

От изложеното до тук се налага извод, че пред държавните и общински органи се формира необходимост от нормативно уреждане на три ключови елемента:

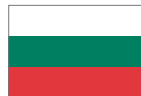
- Разширяване на жилищния фонд на общините и особено този по големите и средно големите градове;
- Въвеждане на нова нормативна уредба, която не ограничава лицата от целевата група да кандидатстват за жилища, както е настоящият случай;
- Нова законодателна уредба на изграждане и управление на социалните жилища, която да включва и уязвимите лица от целевата група.

Този процес следва да премине и през широко обществено проучване и обсъждане, за да се даде максимална гласност на целите и принципите на държавата при реализиране на политиките по интеграция на бежанците и по този начин да се увеличи степента на толерантност на обществото при тяхното реализиране, включително и при приемане на адекватно законодателство. Отново следва да се посочи, че адресат на тези мерки са само бежанците, поради техните особени нужди и причините, поради които са се оказали на територията на България. Именно тази група лица може да се приравни към лицата в неравностойно положение и към тях да бъде насочена специалната грижа на държавата на национално и на регионално ниво. Това изискване следва от принципите на международното законодателство, съюзното право и правилата на националните закони. Факт е, че досега не са правени проучвания на статистическите данни по настаняване на лицата от целевата група, което не дава възможност за цялостен поглед върху размерите на това предизвикателство и като резултат води до частични или непълни решения, които не на-

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

мират широка опора в обществото. Липсата на достатъчно ниво на подкрепа в обществото рефлектира върху общинските власти при вземане на решения в тази област и това се отразява на приемането на адекватни правила при разпределянето на общинските жилища за целите на интеграцията на бежанците на територията на Република България.

Това обуславя цялостната оценка на настоящата ситуация и реализирането на политики за достъп до общински жилища на лицата от целевата група, което, както се посочи по-горе, влияе на цялостния процес на интеграция на бежанците на територията на България и в българското общество. Факт е, че липсва устойчива и ефективно функционираща система за гъвкава и адекватна подкрепа в областта на социалното и жилищно настаняване на бежанците, като част от миграционните политики на страната.

На практика, на този етап, основното финансиране се реализира чрез Фонда за убежище, миграция и интеграция (ФУМИ), а законодателната рамка намира приложение в разпоредбите на Закона за убежището и бежанците (ЗУБ) и Закона за чужденците в Република България.

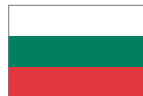
Здравеопазване

Днес, в условията на пандемия, когато търсеците закрила лица, бежанците и лицата без гражданство в България са изправени пред редица нови предизвикателства, въпросът за правото на здравеопазване е от особено значение. Въпросът до каква степен лицата, търсещи закрила, са здравно обезпечени трябва да намери своето съвременно решение. Какво е нивото на информираност и практическата реализация на държавната политика в тази област и до каква степен националното законодателство отговаря на съвременните предизвикателства по отношение на тази категория лица и по-специално как обществото се отнася към лицата, идващи от региони с

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

друга култура, бит и традиции и доближават ли се до категорията на уязвими лица.

По принцип се приема, че всеки човек има право на жизнено равнище, медицинско обслужване и необходимите социални грижи, което е необходимо за поддържане на неговото и на семейството му здраве и благосъстояние.

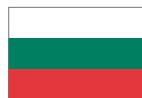
Така Законът за здравето (ЗЗ) приравнява бежанците към рисковите групи и ги определя като уязвими лица, когато те са застрашени от епидемии или пандемии (чл. 63 от ЗЗ). Тази разпоредба предполага високо ниво на информираност, с оглед прилагането на мерките, които се предприемат от компетентните органи на страната, за да могат тези мерки да достигнат до целевата група и да се прилагат по начина и по реда, определен от Министерството на здравеопазването. Законът за здравното осигуряване изрично посочва, че тази категория лица са задължително осигурени и обезпечени чрез средствата на Националната осигурителна каса (чл.63 от ЗЗ) и по този начин приравнява лицата от тази група към българските граждани. В подкрепа на посочените нормативни актове са и разпоредбите на Закона за убежището и бежанците, където се гарантира правото на тази категория лица още от фазата на производството по предоставяне на международна закрила, като се подчертава, че това право е безплатно и лицата са приравнени на българските граждани. От това право се ползват дори и лицата, които са в процедура по прехвърляне в друга държава за продължаване на процедурата, по реда на Дъблинския регламент.

Здравното осигуряване на лицата с предоставен статут на бежанец или хуманитарен статут се извършва при условията и по реда за българските граждани – на основание чл. 34, ал. 2, т. 2 от Закона за здравното осигуряване. Така, ако лицето с предоставен статут на бежанец или хуманитарен статут работи по трудов договор или договор за управление, здравните осигуровки се заплащат в НАП от

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

работодателя или ведомството на месторабота (като 40% от здравната вноска са за сметка на лицето). Ако лицето с предоставен статут на бежанец или хуманитарен статут е едноличен търговец или лице, регистрирано като упражняващо свободна професия и/или занаятчийска дейност, трябва да се осигурява върху месечен доход, който не може да бъде по-малък от минималния размер на осигурителния доход за тези самоосигуряващи се лица. Задължението за заплащане на здравноосигурителната вноска е на осигуреното лице. Ако лицето с предоставен статут на бежанец или хуманитарен статут не работи, следва да заплаща за своя сметка здравни осигуровки в клон на НАП по местоживеене/адресна регистрация в България. Ако лицето с предоставен статут на бежанец или хуманитарен статут е пенсионер и получава пенсия, здравноосигурителните вноски са за сметка на Държавния бюджет. Ако лицето с предоставен статут на бежанец или хуманитарен статут има регистрация като безработен и получава обезщетение за безработица, здравноосигурителната вноска е за сметка на фонд „Безработица“. Ако лицето с предоставен статут на бежанец или хуманитарен статут отговаря на условията за получаване на месечни социални помощи и целеви помощи за отопление по реда на Закона за социалното подпомагане, ако не е здравноосигурен на друго основание, както и ако е настанен в специализирани институции за социални услуги, здравноосигурителната вноска е за сметка на Държавния бюджет.

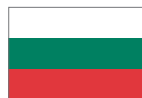
Важно е да се посочи, че здравното осигуряване на малолетните и непълнолетни лица с предоставен статут на бежанец или хуманитарен статут се извършва от Държавния бюджет по реда и при условията за българските граждани – на основание чл. 40 от Закона за здравното осигуряване.

Следва да се подчертае, че лицата подлежат на пълен медицински преглед още преди да бъдат настанени в приемателните центрове на ДАБ, по силата на Закона за убежището и бежанците, с оглед установяване на цялостното здравословно състояние на лицата. Здравните

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

кабинети на териториалните структури на ДАБ осигуряват първоначални изследвания при регистрацията на лицата, подали молба за закрила гарантират, постоянно медицинско наблюдение, оказване на първа медицинска помощ, контрол върху хигиенното състояние на лицата, текущ контрол за спазване на хигиенните изисквания и отговарят за изготвяне и поддържане на медицинска документация за всяко лице. Голямото предизвикателство е осигуряването на тези права в условията на епидемии и пандемии, когато ресурсите на здравната система на страната, но и не само, са под високо натоварване. Навременната медицинска помощ в тези условия е индикатор за възможностите на здравната система на всяка държава да се справи с такива огромни предизвикателства. Както вече се посочи, реален проблем е и недостатъчната информираност относно правата им в условията на пандемия. Този проблем ескалира и в случаите при затруднена комуникация, поради езиковата бариера, тъй като лицата не владеят български език. Единствено лицата, които са на територията на центровете на ДАБ, предвид на осигуреното присъствие на преводачи, са обезпечени в максимална степен и в резултат получават адекватна и навременна здравна услуга.

Важно е да се посочи, че лицата, които не са подали молби за международна закрила, не получават тази подкрепа и те следва да заплащат всички здравни услуги, от които имат непосредствена нужда.

Като добра практика и добре развит модел за подкрепа на лицата, търсещи или получили международна закрила, може да се посочи изключително активната роля на международни и национални неправителствени организации. Сред тях, с висок интензитет на активност са Международната организация по миграция (МОМ), Международният комитет на червения кръст, Върховният комисариат за бежанците на ООН (ВКБООН), „Лекари без граници“ и други. Освен адекватни и навременни мерки, насочени към тази категория лица, високото ниво на информираност дава увереност на лицата, че на територията на България те получават и ще получават

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

достатъчна по обем и качество здравна услуга. Без тази подкрепа уязвимите лица биха били поставени в изключително неблагоприятно в условията на пандемия положение. В тази насока е удачно да се доразвие правната регламентация по отношение на лицата без гражданство, които макар и значително малка група имат правото на тази подкрепа в същата степен.

Същевременно, удачно е да се развие и нормативната уредба по отношение на лицата в процедура, които се намират извън центровете на ДАБ, като се даде възможност те да ползват при същите условия териториалните звена на системата на здравеопазване на страната. Редът и условията за тази подкрепа следва да е нормативно регламентиран и финансово обезпечен, за да не води до допълнително напрежение.

В заключение, следва да се посочи, че е необходимо хармонизиране на българското законодателство в тази област с европейското и повишаване на нивото на толерантността в българското общество. Този процес трябва да премине през широка фаза за информираност и успоредно с това реализиране на значителни инвестиции в здравната сфера, което като цяло ще доведе и до повишаване на предоставяната здравна услуга.

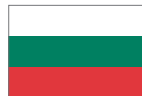
Образование

Достъп до предучилищно образование се осъществява от детските градини, а задължителното предучилищно образование – от детските градини и училищата. Записването в детска градина или училище на малолетните лица, получили бежански или хуманитарен статут, се извършва при условията и по реда за българските граждани, регламентирани в Глава пета, Раздел IV от Закона за предучилищното и училищното образование и в Наредба № 5 за предучилищното образование, издадена от министъра на образованието и науката.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

Постъпването на децата за предучилищно образование се осъществява целогодишно, като записването, отписването и преместването в общинските детски градини се извършват съгласно наредба на общинския съвет, както и съгласно правилниците на училищата, в които се осъществява предучилищното образование. Директорите на съответни учебни заведения осигуряват приоритетно места за деца, подлежащи на задължителна предучилищна подготовка. Условието за записване в детска градина или училище се определят от всяка община и могат да бъдат намерени в сайта на съответната община.

В общините с недостатъчен брой свободни места, достъпът до детска градина или училище става след кандидатстване и класиране за място в детската градина. Може да се кандидатства по общи критерии, както и по социални критерии. След успешно класиране детето може да бъде записано в детската градина или училището, като родителят/настойникът/попечителят предостави на директора необходимите документи за записване в зависимост от Наредбата на съответната община.

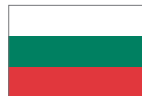
Достъпът до училищно образование на лицата, получили бежански или хуманитарен статут, в училищна възраст, е регламентиран в Закона за предучилищното и училищното образование. На лицата в училищна възраст се осигурява безплатно образование в държавните и общински училища на Република България при условията и по реда на българските граждани. Лицата, търсещи или получили международна закрила, и притежаващи документ за завършен клас, етап или степен на образование се записват в училище съгласно Наредба № 11 от 01.09.2016 г. за оценяване на резултатите от обучението на учениците, издадена от министъра на образованието и науката. Признаването на завършено образование на лица с предоставен бежански или хуманитарен статут се извършва на основание чл. 108 от Наредба № 11 от 1 септември 2016 г. за оценяване на резултатите от обучението на ученици-те.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

Лица, търсещи или получили международна закрила, които не притежават документ за завършен клас, етап или степен на образование, се записват в училище съгласно Наредба № 3 от 06.04.2017 г. за условията и реда за приемане и обучение на лица, търсещи или получили международна закрила, издадена от министъра на образованието и науката.

Приемането в определен клас в държавно или общинско училище се извършва след подадено заявление от родител (представителя на непридруженото малолетно или непълнолетно лице, търсещо международна закрила) до началника на съответното Регионално управление на образованието.

Деца до четвърти клас се записват по възраст в съответния клас. Училищна комисия определя класа на по-големите ученици след събеседване. За учениците, търсещи или получили международна закрила, приети в държавните или общински училища, се осигуряват допълнителни безплатни модули по образователно направление – български език.

Изучаване на български език от деца и ученици, за които българският език не е майчин, се реализира на основание Раздел III от Наредба № 6 от 11.08.2016 г. за усвояването на българския книжовен език, издадена от министъра на образованието и науката.

Тя предвижда в чл. 13.(1) допълнително обучение по български език като чужд за подкрепа на приобщаването на децата и учениците, търсещи или получили между-народна закрила. Обучението се провежда индивидуално или в група – по решение на директора на приемашото училище.

Лицата, получили бежански или хуманитарен статут, имат достъп и до Програма за заетост и обучение на бежанци на Агенция по заетостта, която предлага обучение по български език.

Безплатни курсове по български език за нива А1 и А2 се провеж-

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

дат целогодишно и по проекти на Международната организация по миграция, в интеграционните центрове на БЧК и на Каритас София.

Академични курсове по български език в Департамент за езиково обучение на Софийски университет „Св. Климент Охридски“, при Института за чуждестранни студенти, се извършва чрез курсове по български език за чужденци, включително и за лица, получили международна закрила.

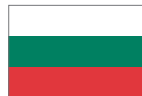
Законът за професионалното образование и обучение регулира осигуряване на правото на професионално образование и обучение и валидиране на професионални знания, умения и компетентности (чл. 1.ал.(1) Лицата с предоставен статут на бежанец или хуманитарен статут имат право да продължат образованието си в професионални гимназии и училища, в които се осигурява придобиване на квалификация по дадена професия и завършване на основно образование или класове от средното образование. Входящото минимално образователно и/или квалификационно равнище за придобиване на съответните степени на професионална квалификация или на квалификация по част от професия са определени в чл.8 (4) на Закон за професионалното образование и обучение. Кандидатите, които искат да продължат образованието си чрез включване в програми за професионално образование и професионално обучение, трябва да отговарят на специфични изисквания:

- минимална възраст – навършени 13 години за училищата и 16 години, когато обучението се извършва в друга обучаваща институция;
- образователно равнище – определен завършен клас от основното или средното образование или завършена степен на образование, необходими за придобиване на съответната степен на професионална квалификация;
- здравословно състояние – медицинско свидетелство, че не съществуват противопоказания за придобиване на съответната професия.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

Достъпът в образователната система на възрастни лица с предоставен бежански или хуманитарен статут е безплатен. Те могат да продължат образованието си в различни форми като:

- вечерни училища или паралелки с вечерна форма на обучение (във вечерни-те училища се организира обучение за придобиване на основно или средно образование и/или за професионална квалификация);
- самостоятелна форма на обучение (неприсъствена форма, при която след самоподготовка ученикът се явява на изпити по учебни предмети, съгласно училищния учебен план).

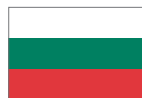
Признаването на завършено образование на лица с предоставен бежански или хуманитарен статут се извършва на основание чл. 108 от Наредба № 11 от 1 септември 2016 г. за оценяване на резултатите от обучението на учениците. В ал.(1) са определени необходимите документи за признаване на завършена степен на училищно образование и/или на професионална квалификация по документи, издадени от училища на чужди държави. Според ал. (5) необходимите документи трябва да се легализират, преведат и заверят. Наредбата предвижда изключение за документите на лицата с предоставен бежански или хуманитарен статут (ал. 6). Лицата с предоставен бежански или хуманитарен статут имат право на висше образование по реда и условията за българските граждани, регламентирани в Закона за висшето образование и Наредбата за държавните изисквания за приемане на студенти във висшите училища на Република България. Чужденците с предоставен статут на бежанец или хуманитарен статут могат да продължат обучението си във висшите училища на Република България: университети, специализирани висши училища и колежи.

Документите за кандидатстване за висше образование трябва да отговарят на условията, регламентирани в Правилник за легализациите, заверките и преводите на документи и други книжа и Наредба № 11 от 01.09.2016 г. за оценяване на резултатите от обучението на

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

учениците, издадена от министъра на образованието и наука-та. Приемането на студентите за придобиване на образователно-квалификационна степен „бакалавър“ се извършва след завършено средно образование, удостоверено с диплома за средно образование и полагане на конкурсен изпит съгласно държавните изисквания.

Признаването на висше образование, придобито в чужбина, на лицата, получили бежански или хуманитарен статут, се извършва по реда и условията за българските граждани, регламентирани в Наредбата за държавните изисквания за признаване на придобито висше образование и завършени периоди на обучение в чуждестранни висши училища (Чл. 2.) Право на признаване на придобито висше образование и на завършени периоди на обучение в чуждестранни висши училища имат български граждани, чужденци и лица със статут на бежанци).

В §1 от Допълнителните разпоредби към наредбата е предвидена възможността лица, които по независещи от тях причини като природни бедствия, крупни аварии или военни действия на територията на държавата, в която са се обучавали, не могат да представят диплома за висше образование или документ, удостоверяващ за-вършен период на обучение, могат да поискат установяване на тези факти от съда по реда на Гражданския процесуален кодекс.

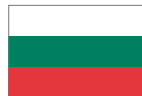
Според § 2. (2) към Наредбата признаването на професионална квалификация за упражняването на регулирана професия на територията на Република България се извършва по реда на Закона за признаване на професионални квалификации.

Законът за професионалното образование и обучение класифицира професиите и специалностите в професионални направления и по степен на професионална квалификация (чл.8, (2) и определя изискванията за съответна степен на професионална квалификация. (чл.8, (3). Лицата, получили статут на бежанец или хуманитарен статут, имат право на придобиване на квалификация чрез продължа-

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

ващо обучение след валидиране на предходна професионална и/или образователна квалификация по реда и условията за българските граждани и правилата на съответните центрове за продължаващо обучение към висшите училища на Република България.

Трудова заетост

Приемането на нарастващия поток бежанци е сравнително нов феномен за България, поради което правителството е поставено пред нови предизвикателства. В следствие на кризата в Сирия броят на бежанците значително нараства, като към средата на месец септември 2015 г. броят им достигна 11 742 души по официални данни на Държавната агенция за бежанците. Към настоящия момент се формират обективни предпоставки към нова бежанска вълна, този път от Афганистан, поради изтеглянето на натовския военен контингент от там. Агресивните действия на талибаните вече принуждават големи групи хора да търсят защита за живота си и този на техните семейства извън територията на страната и така се образува нова вълна, която се ориентира към държавите от ЕС. Това налага разработване на програми и мерки, свързани с решаване на проблемите при адаптацията и интеграцията на бежанците. Важно условие за успешна интеграция на бежанците в българското общество е владението на български език и достъпът до пазара на труда и трудовата реализация. Упражняването на трудова дейност не само осигурява възможност за получаване на доходи и самоиздръжка, но е и начин лицата да се почувстват полезни, да възвърнат сигурността и вярата си в собствените сили и възможности. Отдавна е прието и не се спори, че чрез трудовата си дейност, професионален опит, знания и култура чужденците с предоставен статут на бежанец или хуманитарен статут допринасят както за подобряване на своето икономическо и социално положение, така и за развитието на българското общество, в което са намерили закрила и подкрепа.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

Заетостта на лица, придобили статут на бежанци или хуманитарен статут е ключов елемент за тяхната адаптация в българското общество. Спецификата на тази група я определя като особена категория уязвими лица на пазара на труда. Проблемите, които срещат в намирането на работа, са специфични и се дължат на особеното положение, в което се намират: езиковата бариера, липсата на изискуеми документи, доказващи тяхното образование и професионална квалификация, трудов стаж и опит, което затруднява намирането на работа по специалността. Това с особена сила важи за лица с висока квалификация и професии, които могат да се практикуват в България само след представяне на документи изрично определени от българските институции (такива са доказателствата за квалификация и опит в здравеопазването, педагогика, психология и др.) Подкрепата на лицата в тази насока е насочена към включването им в обучения и последваща заетост. Този подход е ориентиран към подпомагане интеграцията на пазара на труда на чужденци, получили статут на бежанец или хуманитарен статут и повишаване пригодността им за заетост.

Следва да се подчертае отново, че този процес преминава през информиране и консултиране на безработни лица, получили статут на бежанец или хуманитарен за възможностите за включване в обучение и заетост. Лицата следва да се подпомагат и насочват към подходящо обучение и последваща заетост в съответствие с индивидуалните възможности и потребности на лицата. Съществен елемент е нивото на координация и взаимодействие между институциите, които са пряко ангажирани в този процес. Това предполага предварителен анализ и подбор на лицата, както и предлагането на различни по обем и времетраене специализирани курсове по професионална подготовка, повишаване на придобитата квалификация и преквалификация на специалисти. Процесът е необходимо да се синхронизира и с бизнеса, който, в качеството си на работодател, често може да оказва силно влияние на развитието на процеса по трудова заетост на лицата, получили статут на бежанец в България.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

Удачен подход в този процес е осъществяването на постоянен мониторинг от независими институции и международни организации, с цел обективно отчитане на постигнатото и набелязване на мерки за преодоляване на предизвикателствата.

Държавата, чрез своите компетентни органи - Министерство на труда и социалната политика, Агенция по заетостта, Дирекции „Регионална служба по заетостта“, Дирекции „Бюро по труда“, Министерство на образованието и науката, Държавна агенция за бежанците към МС, както и различните видове центрове за обучение и квалификация, има ключова роля при реализирането на този процес в цялост. Българският закон възлага на тези институции да осъществяват методическо ръководство, разпределяне на финансовите средства, мониторинг и контрол.

Крайният резултат е насочен към преодоляване на езиковата бариера, успоредно с което да се постигне по-високо ниво на професионална квалификация, а от там и по добро ниво на реализация на трудовия пазар на страната.

Социално подпомагане

Социалните помощи са средства в пари и/или в натура, които допълват или заместват собствените доходи до основните жизнени потребности или задоволяват инцидентно възникнали потребности на подпомаганите лица и семейства.

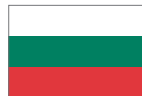
Според чл. 12 (1) на Закона за социално подпомагане социалните помощи са месечни, целеви и еднократни. Социалните помощи се отпускат въз основа на заявление-декларация по образец, подадено от пълнолетно лице по настоящ адрес до дирекция „Социално подпомагане“.

Месечна помощ на лица, получили бежански или хуманитарен

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

статут, се отпуска по реда и условията за българските граждани на основание чл. 9, 10 и 11 на Правилника за прилагане на Закона за социалното подпомагане. Право на месечна помощ имат лица или семейства, чийто доход за предходния месец е по-нисък от определен диференциран минимален доход.

Важно условие за месечна парична помощ е регистриране в дирекциите „Бюро по труда“ в 3-месечен срок от връчването на решението за предоставяне статут на бежанец или хуманитарен статут.

Ако регистрацията не е направена в този срок, то лицата могат да подадат заявление-декларация за отпускане на помощта по настоящ адрес в дирекция „Социално подпомагане“ след като навършат 6 месеца от регистрацията си в дирекциите „Бюро по труда“.

Лицата в трудоспособна възраст, за да получават месечна социална помощ, задължително полагат общественополезен труд 14 дни по 4 часа дневно, съгласно чл. 12 от Правилника за прилагане на Закона за социалното подпомагане. От това правило са изключени полагащите грижи за деца до 3-годишна възраст майки (осиновител/ки), настойници и самотни родители, както и бременните жени след третия месец на бременността им.

Не полагат общественополезен труд лица с предоставен статут на бежанец или хуманитарен статут за периода на участие в програми и проекти, съдържащи мерки за интеграция на чужденците в Република България.

Лицата, получили бежански или хуманитарен статут, имат право на месечна целева помощ за заплащане на наем на общински жилища по реда и условията за българските граждани.

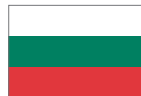
Съгласно чл. 14 от Правилника за прилагане на Закона за социалното подпомагане право на месечна целева помощ за заплащане на наем на общински жилища ползват лицата, ако заповедта за настаняване в общинско жилище е на тяхно име и чийто доход от предходния

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

месец е до 250 на сто от диференцирания минимален доход, ако са:

- сираци до 25-годишна възраст, завършили социален учебно-професионален център;
- самотни стари хора над 70-годишна възраст;
- родител, отглеждащ сам дете/деца.

Помощта се изплаща след представяне на разходооправдателен документ/квитанция за платен наем на общинско жилище.

Отпускането на помощи за отопление на лица, получили бежански или хуманитарен статут, се извършва по реда и условията за българските граждани.

Право на целева помощ за отопление имат лицата и семействата, чийто средномесечен доход за предходните 6 месеца преди месеца на подаване на заявлението-декларация е по-нисък или равен от диференциран минимален доход за отопление и отговарят на условията.

При инцидентно възникнали здравни, образователни, комунално-битови и други жизненоважни потребности бежанците и чужденците с хуманитарен статут имат право да подадат заявление за отпускане на еднократна социална помощ по реда на чл.16 от Правилника за прилагане на Закона за социалното подпомагане.

Съгласно чл. 16а от Правилника за прилагане на Закона за социалното подпомагане за издаване на лична карта на лицата може да се отпуска еднократно целева помощ до размера на гарантирания минимален доход. Помощта се отпуска независимо от еднократната парична помощ по чл. 16 от Правилника за прилагане на Закона за социалното подпомагане.

Лицата със 71 на сто или над 71 на сто степен на трайно намалена работоспособност или определени вид и степен на увреждане, децата до 16-годишна възраст с трайно увреждане и военноинвалидите

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

имат право на безплатно пътуване два пъти в годината – отиване и връщане, с железопътния транспорт в страната.

Правото на безплатен транспорт по чл. 19 от Правилника за прилагане на Закона за социалното подпомагане се ползва срещу представено удостоверение, издадено от дирекция „Социално подпомагане“ по постоянен адрес на лицата въз основа на заявление-декларация със свободен текст, подадена от тях.

Лицата с предоставен статут на бежанец или хуманитарен статут имат право на подкрепа по Оперативната програма за храни по реда и условията за българските граждани.

Право на целеви средства за диагностика и лечение в лечебни заведения за болнична помощ имат лица, които нямат доход или лично имущество, което да им осигурява участие в здравеоосигурителния процес съгласно Постановление на Министерски съвет 17/2007. В случаите, при които лицата отговарят на условията на чл. 1, ал. 3 от Постановлението в обхвата му попадат и чужденците, на които е предоставено убежище, статут на бежанец или хуманитарен статут.

Лицата, получили бежански или хуманитарен статут, имат право на помощи за хора с увреждания по реда и условията за българските граждани, определени в Закона за интеграция на хората с увреждания и Правилника за прилагане на Закона за интеграция на хората с увреждания.

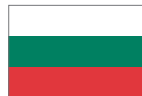
Условие за отпускането на месечна добавка за социална интеграция е наличието на експертно решение, издадено от ТЕЛК/НЕЛК, социална оценка и подадено заявление-декларация в дирекция „Социално подпомагане“ по постоянен адрес на лицето с увреждане от него, законен негов представител или от упълномощено от него лице.

Лицата, получили бежански или хуманитарен статут, имат право на пенсии, несвързани с трудова дейност, като социална пенсия за старост, социална пенсия за инвалидност.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

Право на социална пенсия имат лицата, навършили 70-годишна възраст, когато годишният доход на член от семейството към датата на навършване на възрастта е по-малък от сбора на гарантирания минимален доход, установен за страната през последните 12 месеца.

Право на социална пенсия за инвалидност имат лицата, навършили 16-годишна възраст, с трайно намалена работоспособност/ вид и степен на увреждане повече от 71 на сто.

Социалните услуги се основават на социална работа и са насочени към подкрепа на подпомаганите лица за осъществяване на ежедневните им дейности и постигане на социално включване. Те се предоставят съобразно желанието и личния избор на лицата, които се нуждаят от тях.

Ползването на социални услуги се извършва по реда и условията на Правилника за прилагане на Закона за социално подпомагане.

Лицата, които желаят да ползват социални услуги, подават писмено заявление по настоящия си адрес за изготвяне на индивидуална оценка на потребностите от подкрепа и индивидуален план за подкрепа.

Въз основа на подадена молба и приложени към нея документи се извършва социална оценка на потребностите на лицето от социални услуги, която се отразява в доклад-предложение.

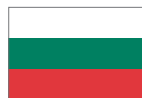
Лицата с предоставен бежански или хуманитарен статут имат право на настаняване в специализирани институции и в резидентни услуги и приемане в социални услуги в общността по реда и при условията за българските граждани.

Настаняването в специализираните институции и в резидентните услуги, както и приемането в социалните услуги в общността, се извършва със заповед на директора на дирекция „Социално подпомагане“, на чиято територия функционира услугата, въз основа на

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

изготвения доклад-предложение по поредността на постъпилите в дирекцията документи на кандидат-потребителите.

Анализът в цялост на правните и практическите аспекти, както и доводите за необходимост от промени на цялостната държавна политика на национално ниво и на регионално ниво изискват нов подход, който да отразява съвременните предизвикателства и тенденции в областта на миграционните политики, в най-широкия смисъл на това понятие.

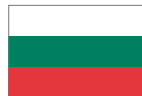
Видно е, че е необходима нова концепция, която да бъде обезпечена в дългосрочен план както на национално, така и на регионално ниво. Това от своя страна ще даде нова светлина на интеграционните политики и ще мотивира по-голяма част от ангажираните страни в този процес. Тук следва да се посочи, че новите законодателни инициативи ще рефлектират върху нормативната уредба на общините, които са ключов фактор в практическото изпълнение на различните интеграционни политики. Този подход ще допринесе за по-висока форма на сближаване на компетентните регионални органи с лицата от целевата група и на обществата в различните по големина общини, като ги направи по-толерантни и по-отворени към бежанците и особено към тези, принадлежащи към уязвимите групи. Удачен подход би било и предоставяне на целево ориентирани заеми от банките, които да позволят наемането или закупуването на имот да стане за един по-дългосрочен период и така да се даде възможност на лицата от тази уязвима група да се адаптират по-лесно в обществото. От друга страна това би било и допълнителен фактор за мотивация на лицата за активно участие в социалния и икономически живот на страната.

Безспорно е, че сближаването на различните култури и преодоляването на езиковите бариери ще преодолее съществуващите слабости в процеса на интеграция и ще формира по-високо ниво на достъп до услуги и социална подкрепа.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

Необходимо е също така да се насърчава диалогът между участниците в процеса на интеграция на регионално ниво, като тук всяка форма на гъвкавост и използване на специфични за региона възможности следва да намери отражение във формите на сътрудничество и взаимодействие. Участието на НПО и международните хуманитарни организации в тази фаза е наложително, защото, като правило, лицата от целевата група приемат тяхната подкрепа като съпътстващ елемент от момента на тяхното влизане на територията на страната.

В тази фаза е необходимо да се търси и съдействието на работодатели, които изпитват недостиг на работна ръка и често сами организират и предлагат жилищно настаняване с цел да привлекат работна ръка в региона и по този начин да обезпечат собственото си производство. В тази насока община Харманли и община Димитровград са безспорно един добър пример за участието на местните работодатели в процеса на интеграция. В тази насока може европейското финансиране да се насочи и към тях, за да изградят социални жилища, които да отдават под наем на своите работници.

При всички случаи е налице нуждата от въвеждане на системен подход, който следва активно да се развива с помощта на европейските фондове и да бъде надграждан, като постепенно се увеличава държавното участие в политиките по интеграция на бежанците. Естествено крайната цел е да се постигне ниво на устойчивост и всеобхватност, но предвид реалната ситуация в страната и финансовата зависимост на общините в тази насока от държавата, този процес предполага дълъг период на развитие и усъвършенстване. Това е така, защото на този етап жилищното настаняване с участието на общините е в рамките на проектната зависимост и това предопределя времевите хоризонти на интеграционните програми. Ето защо едно от предизвикателствата е институционализирането на интеграционния процес и създаване на бюджетен ресурс в дългосрочен план. При този подход ще се даде възможност на общините да фор-

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

мират свой административен капацитет, който ще се развива на базата на законодателните инициативи на държавата и правилата на всяко община поотделно при провеждането на интеграционните политики.

Изводи

Институционализирането на процесите по интеграция на бежанците е основополагащ елемент на цялостния процес на приобщаване на тази уязвима група лица. Следва да се посочи, че това институционализиране трябва да бъде организирано както на национално така и на регионално ниво, което от своя страна ще даде възможност и трайно формиране и надграждане на административния капацитет на ангажираните в тези структури държавни органи и експерти на неправителствени организации.

Налице е плавно повишаване на нивото на миграционен натиск, което ще рефлектира и върху активността на държавата и общините да решават с ускорени темпове мерките за интеграция на бежанци.

Системата за жилищно настаняване не е уредена цялостно в закон и това става на базата на общински наредби, които повтарят условията за настаняване на български граждани, което както се посочи ограничава участието на бежанците в процедурите за наемане на общинско жилище.

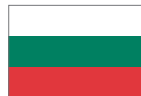
Липсва правно регламентирана възможност за оставане в централите на ДАБ за период до намиране на общинско жилище, което макар и временно дава възможност на лицата от целевата група, в разумен срок да се ориентират в пазара на жилищата и да изберат подходящия за тях вариант за жилищно настаняване.

Липсват държавно гарантирани механизми за устойчивост и ефективност на системата за жилищно настаняване на бежанци, като ключов елемент на интеграционния процес.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ

ФОНД „УБЕЖИЩЕ, МИГРАЦИЯ И ИНТЕГРАЦИЯ“

Липсата на достатъчно данни и механизми за цялостна оценка, която да даде базата за определяне на посоката на бъдещото развитие на политиката по интеграция на бежанците на територията на Република България.

Основните предизвикателства остават в рамките на предразсъдъците и дискриминацията като дългосрочен въпрос, който трябва да бъде разглеждан на основата на системност и устойчивост при приемане на конкретни мерки.

Обективна причина е и ще продължава да бъде ниската наличност на подходящи общински и социални жилища, което има своето структурно измерение, свързано с цялостната икономическа ситуация в страната.